

Afsnit IV - På tværs af landegrænser

Græsrodde i alle lande, foren jer!

Udviklingen i EU gjorde det nødvendigt for arbejdsmiljøets græsrodde at samles – uafhængigt af EU

Af Thora Brendstrup

EWHN (European Work Hazards Network) er et europæisk netværk af græsrodde fra forskellige EU-lande. Aktionsgruppen repræsenterer Danmark. I praksis er det international gruppe, der har deltaget i dannelsen og udviklingen af netværket. I nogle af de andre lande er det AAA-lignende organisationer, der er med, i andre lande er det dele af fagbevægelsen.

EWHN's spæde begyndelse var i midten af 1980'erne. „Regnbuefraktionen“ blandt EU parlamentarikerne ønskede bedre kontakt til nationale arbejdsmiljø-græsrodde, men kontakten holdt ikke.

I stedet fandt græsrodde selv ud af, at de havde mange erfaringer, de kunne udveksle med hinanden, og at de havde et stigende behov for samarbejde på grund af den frie bevægelighed på det europæiske arbejdsmarked. Man var nødt til at kende hinandens arbejdsmiljøkulturer.

Fra gulvet

EWHN's flagskib har været de store arbejdsmiljøkonferencer med omkring 300 deltagere. Selv om der er adskillige andre internationale arbejdsmiljøkonferencer, er der ingen af dem, der har den specielle sammensætning, at halvdelen af deltagerne er arbejderrepræsentanter og halvdelen af de professionelle arbejdsmiljørådgivere.

Der er næppe heller andre konferencer, hvor så mange praktikere og folk direkte „fra gulvet“ møder hinanden. Man udveksler erfaringer fra egen hverdag og prøver at forstå en anden national kultur. Det tager lang tid. Men af og til udspringer der et selvstændigt initiativ, som får sit eget liv.

Af og til dannes undernetværker om et særligt emne ud fra disse workshops. Eksempler er et undernetværk om BST, om stress, om stilladsarbejde, om elektronikindustrien, om laboratoriearbejde. Både netværket og under-

netværkerne er afhængige af aktive græsrodde, så levetiden på netværkerne og aktivitetsniveauet er svingende afhængig af de kræfter, der er i de enkelte lande.

Det europæiske arbejdsmiljønetværks største succes er nok selve netværksdannelsen, hvor man via konferencerne kommer til at kende personer i andre lande, der faktisk arbejder med det samme, som man selv gør, som man får tillid til og som man kan lære noget af. Denne person til person kontakt foregår i dag ofte via e-mail.

Fælles kampagner har været forsøgt. Mest succesfuldt med kampagnen mod organiske opløsningsmidler. En kampagne om arbejdstid har været stærkt diskuteret, men her var forskellene i kravene fra de forskellige lande så store, at man ikke fandt fælles fodslaw.

Hvad er de største sejre i kampen for et bedre arbejdsmiljø ?

Der er ikke de store sejre. Det er nok kampen for anerkendelse af organiske opløsningsmidlers farlighed.

Og så er det egentlig også skiftet fra en arbejdsbeskyttelseslov til en Arbejdsmiljølov. Redskabet (loven) er blevet bedre. Der er bl.a. kommet regulering af børn og unges arbejde og arbejdspladsvurderinger som redskab.

Allan Petersen (Teknisk Landsforbund, København)

Det er kloakrapporten og de ændringer, det medførte. Vi er dog utilfredse med, at loven senere er blevet forringet.

Egon Nielsen (SiD, Jord & Beton, kloakarbejderne)

På vej mod Øst

Det europæiske arbejdsmiljønetværk er et eksempel på europæisk samarbejde over grænserne, som ikke nødvendigvis er på EU's betingelser. Men som får stigende betydning i takt med den stigende udflytning af virksomheder mellem landene, og i takt med udvidelsen af det europæiske samarbejde til nye lande i Østeuropa.

Derfor er det stadig utrolig vigtigt at udveksle

erfaringer på det arbejdsmiljømæssige område landene, imellem.

Den seneste udvikling i netværket er, at vi skal have opbygget kontakter til de østeuropæiske lande. Dette sker ved, at hver af de traditionelle nationale medlemslande skal adoptere et af de østeuropæiske lande og støtte deres deltagelse i netværket og i konferencerne. Holland har meldt sig på banen med at adoptere Hviderusland.

1. Konference var i 1987 i Hamborg. AAA deltog ikke.
2. Konference var i 1989 i Strassburg. I alt 40-50 deltagere. AAA deltog

3. AAA var vært for den tredje konference, som blev afholdt i Gimle medborgerhus i 1990.
4. Konference i Sheffield, England. Til denne blev der udarbejdet et arbejdsmiljøcharter, som i 24 punkter kræver et sikkert og sundt arbejdsmiljø for alle arbejdere.
5. Konference i 1994 i Italien. Konferencens titel var "Organisering af forandringen".
6. konference i 1997 i Holland med titlen "Arbejde som passer til mennesker",
7. Konference i Skotland i 1999 under titlen "Arbejde og sundhed i det næste årtusinde. Fra forskning til handling og aktion".

Thora Brendstrup er læge og arbejdsmiljøkonsulent i Specialarbejderforbundet.

Foto: OFS Norge

Fra EWHN's 7. internationale konference i Edinburgh i 1999.

Oplysning om opløsning

Når det gælder risikoen ved opløsningsmidler, har Danmark ved flere lejligheder været forrest. Gennem det europæiske netværk for arbejdsmiljø kom både advarslerne og ideer til substitution ud til fagforeninger og arbejdsmiljø-professionelle i resten af Europa

Af Thomas Jacobsen

Efter den internationale konference i København i 1990 diskuterede koordineringsgruppen for det europæiske netværk, om vi kunne lave fælles kampagner. I AAA's internationale gruppe havde vi fundet ud af, at der var mulighed for at få støtte til kampagner på græsrodsniveau i anledning af, at EF havde udråbt 1991/92 til europæisk arbejdsmiljøår.

På plakaten

De danske deltagere i koordineringsgruppen tilbød at stå for en fælles kampagne imod brugen af organiske opløsningsmidler på

arbejdspladserne.

Kampagnens midler skulle være en plakat i fem forskellige udgaver, det samme motiv, men med teksten på fem forskellige europæiske sprog - dansk, tysk, italiensk, spansk og engelsk - samt en folder - kun på engelsk - med interviews med fagligt aktive personer om danske initiativer til at undgå eller mindske brugen af organiske opløsningsmidler. De andre repræsentanter i netværket tog imod forslaget.

I AAA's substitutions-kampagnegruppe diskuterede vi længe, hvordan man kunne lave en plakat, som kunne bringe budskabet videre

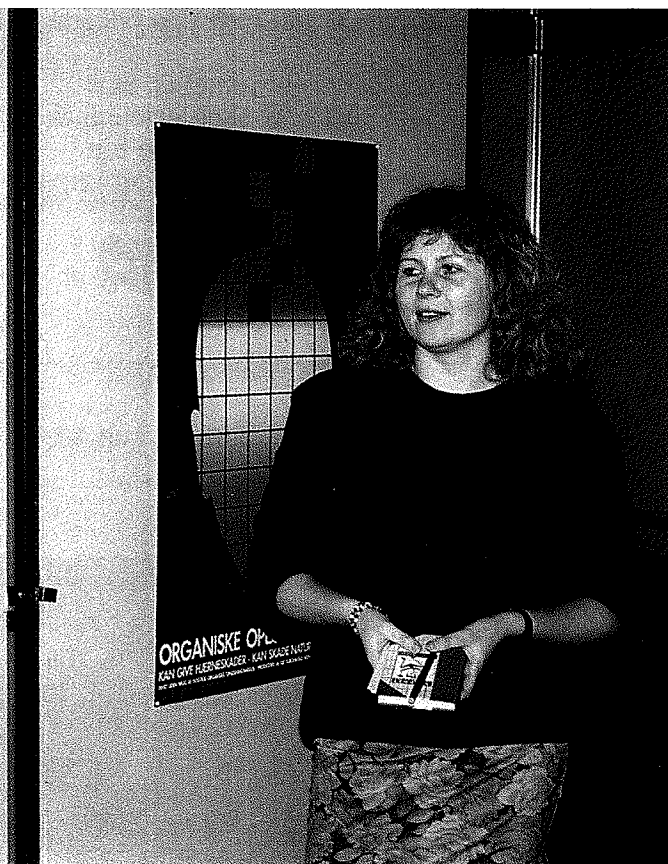
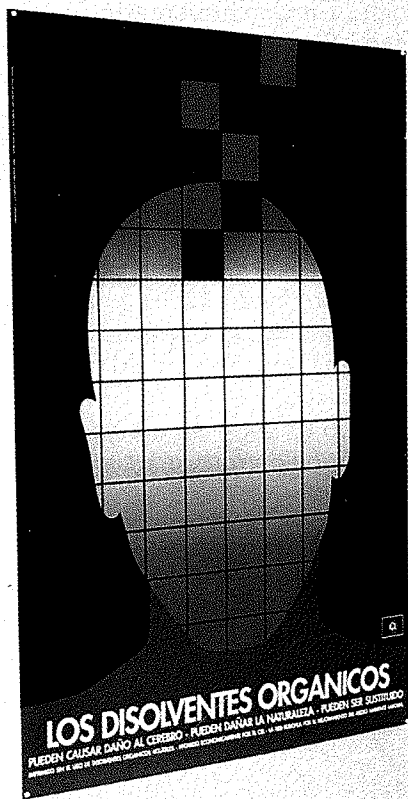

Foto: AAA

AAA's nuværende formand, Janne Hansen præsenterer den internationale plakat om opløsningsmidlers farlighed ved udstilling på Københavns Rådhus.

for vores partnere i de andre lande. Det var ikke så let. Der er mange faldgruber.

Bestemte farver har meget forskellige symbolske værdier i forskellige europæiske lande. Vi ved alle, at brun og sort giver ubehagelige associationer især i Tyskland, men skal også huske på, at mørkeblå for spaniere repræsenterer frankismen.

Vi endte med at genbruge motivet - efter aftale med den oprindelige kunstner - fra en hjerneskade-kampagneplakat fra Århus og så i øvrigt lægge vægt på en kort tekst, som kunne bruges i alle landene.

Med hjælp fra vore netværks-kammerater fik vi oversat teksten "ORGANISKE OPLØSNINGSMIDLER - kan give hjerneskader - kan skade miljøet - kan substitueres" til de fire andre sprog. Vi fik trykt plakaterne, så vi kunne tage en pæn samling med til den næste europæiske konference i Sheffield i 1992.

Det var nok den første fælles netværksaktivitet ud over selve konferencerne.

Anvendt viden

Efter konferencen sendte vi plakaten, som var trykt i i alt 5.000 eksemplarer, til partnerne i netværket. Jeg mener at huske, at den kom til Tyskland, Østrig, Italien, Holland, Irland og England/Skotland/Wales.

Til Spanien kom den kun i et alt for lille oplag, fordi transportselskabet, som vi brugte, smed hele pakken væk. Det eneste, vi kunne gøre, var at kradse restoplaget sammen og give det til spanierne på det følgende koordinerings-gruppemøde.

Vi ved ikke ret meget om, hvorledes plakaterne og pjecerne blev brugt i de forskellige lande, men det væsentlige var, at vi havde en konkret og fælles kampagne om et væsentligt arbejdsmiljøproblem, som på daværende tidspunkt blev stærk betvivlet af myndigheder, lægelige eksperter og arbejdsgivere syd for den danske grænse.

Der er stadig mange lande i og uden for Europa, hvor der er stor modstand mod at anerkende, at organiske opløsningsmidler kan skade nervesystemet og hjernen. Men i Holland har folk fra det europæiske netværk været utroligt aktive for at tvinge en generel anerkendelse af opløsningsmiddel-syndromet igennem. Og det er stort set lykkedes.

Soya på rullen

Parallelt med opløsningsmiddel-kampagnen var der kommet gang i et europæisk projekt, som skulle udbrede de gode danske erfaringer med at erstatte organiske opløsningsmidler som rensedmidler i offset trykkerier.

Forhistorien var tre tidligere trykkere, som var blevet lærere på Københavns tekniske Skole og der udviklede "soja-olie-projektet". Det demonstrerede, at det i de fleste tilfælde var muligt at bruge soja-olie i stedet for organiske opløsningsmidler ved rengøring af offset trykkemaskiner.

Den ene af trykkerne, Kåre Hendriksen, havde lavet praktisk demonstration for deltagerne i arbejdsmiljøkonferencen i København 1990.

En af dem, Lothar Lissner, som kom fra en institution med tilknytning til fagbevægelsen i Hamburg, søgte om støtte til et projekt om overførelse af denne nye teknologi fra Danmark til Tyskland og til Spanien. For at få EF-penge var det nærmest nødvendigt at have et af de nye sydeuropæiske medlemmer af EF med i ansøgningen.

Han benyttede sig af kontakter fra det europæiske netværk til sammensætningen af den oprindelige projektgruppe i det, der kom til at hedde SUBSPRINT-projektet. I alt kom tretten vesteuropæiske lande med i SUBSPRINT. I mere end halvdelen af landene havde SUBSPRINT-deltagerne i det mindste en løs tilknytning til det europæiske netværk.

Netværks-forbindelser

Det var en styrke for projektet, at der var forholdsvis mange af deltagerne, som i forvejen havde erfaringer med samarbejde mellem arbejdere og akademikere. Det kan diskuteres, hvor stor en succes det samlede projekt blev. Der er dog ingen tvivl om, at i nogle lande (især Holland og Island), havde projektet meget stor betydning for at få udskiftet organiske opløsningsmidler på offset trykkerier med mindre farlige stoffer.

I EF blev SUBSPRINT klart betragtet som en succes. Inden for SPRINT-programmet om teknologioverførsel var det, så vidt jeg ved, det eneste projekt, som overhovedet beskæftigede sig med teknologiens sociale sider, og hvor de folk, som arbejder med teknologien i praksis, i en eller anden udstrækning blev involveret i projektet.

Jeg mener, at det havde en betydning for projektets succes, at den EF-ansatte, som var vores kontakt, selv mente, at det var et fornuftigt og godt initiativ.

Som vores projekt-koordinator Lothar Lissner en gang sagde: "Mr. Hasen er det eneste menneskelige væsen, jeg har mødt i EF-systemet". Mr. Hasen var et bolværk for os mod mere emsige, industri-venlige EF-bureaukrater.

Der er siden kommet EF-midler til andre europæiske forsknings- og udviklingsprojekter, som har forbedring af arbejdsmiljøet, især på kemi-området, som mål. Mange af projekterne

har haft folk med tilknytning til det europæiske netværk som centrale personer. På en måde kan man sige, at SUBSPRINT var igangsatte- ren for disse projekter, og substitutionsprincippet er et gennemgående træk i mange af dem.

Flere af disse projekter er blevet præsenteret på det europæiske netværks konferencer, således at kendskabet til dem og til de resultater, der er opnået, er kommet ud til arbejdere og sikkerhedsrepræsentanter, der formentlig ellers aldrig ville høre om projekterne. Det har været en mulighed for at sprede kendskab ved hjælp af direkte kontakter samt overskuelige pjecer og ikke kun gennem forskningsrapporter og videnskabelige artikler.

Med forskellige interesser

Som også arbejdet i AAA har vist, er der forskel i arbejderes og akademikeres interesser, specielt i forbindelse med arbejdsmiljøforskning. For arbejderne drejer det sig om, at deres helbred står på spil, og at de sundhedsskadelige belastninger skal fjernes.

For akademikerne er det ikke så meget deres eget arbejdsmiljø, det drejer sig om, selv om EDB- og skærmarbejde er lige så skadeligt for akademikere som for andre. For akademikerne er det nok så meget et spørgsmål om at få finansieret sit forskningsarbejde og vinde hæder og anerkendelse i det videnskabelige samfund.

Det er helt klart, at den politiske holdning i begge grupper spiller en stor rolle for betingelserne for at kunne samarbejde, og det er netop derfor, AAA har haft en central rolle i de seneste 25 års udvikling af arbejdsmiljødebatten og så sandelig også arbejdsmiljøforskningen i Danmark.

Det er af afgørende betydning, at der findes steder, hvor arbejdere og akademikere kan mødes og fordomsfrit diskutere, hvorledes vi kan fremme kampen for et bedre arbejdsmiljø for alle.

Jeg mener, at det europæiske arbejdsmiljø-netværk spiller en tilsvarende rolle på det europæiske niveau. Både gennem konferencerne, hvor vi kan mødes, og gennem de mange forskellige netværk, der efterhånden er skabt omkring projektsamarbejde og omkring tematiske undernetværk. ☸

Thomas Jacobsen er ansat på Institut for Teknologi og Samfund på Danmarks Tekniske Universitet, Lundtofte.

Vi er - ikke altid - de bedste

Siden 1985 har AAA arrangeret studieture til andre lande. I begyndelsen rejste medlemmerne ud for at belære om, hvor godt vi gør det i Danmark. Men efterhånden blev det tydeligt, at de danske gæster også kunne lære noget.

Af Niels Erik Danielsen, Steen Sjøland og Karen Winding

I 1985 var vi en gruppe entusiastiske AAA-medlemmer, der forsøgte at tage til Sovjetunionen sammen med Venskabsforeningen. To år tidligere var deltagerne i den første AAA-studietur kommet tilbage derfra med beretning om programmer, som var gået helt i vasken.

Vi planlagde og forberedte turen endnu bedre end den første. Men ak, vi kom kun ind på en fiberfabrik i Kiev-området. Resten af turen blev vi "dirigeret" rundt til "sanatorier" og kollektive landbrug eller fik "samtaler" med officielle kommunistiske fagforeningsmedlemmer, der fortalte, hvor godt det hele fungerede.

Alligevel blev turen udbytterig på mange måder.

Vi så et samfund, som var under forandring. Gorbatsjov var lige tiltrådt og var gået i gang med diverse reformer. Vi oplevede afmagten hos vores kontakter og vores tolk over for det voldsomme bureaukrati, der gjorde, at ingen vidste, hvem der var ansvarlig for de aftaler, som vi mente, vi havde hjemmefra.

Nye proportioner

Den efterfølgende tur blev en stor succes. Ikke mindst et fascinerende og skræmmende møde med kulminerne i Sheffield.

Det var med til at minde os om, at kapitalen ikke skyr nogle midler i form af udbytende, sygdomsfremkaldende, menneskeligt ydmygende og beskidt arbejde for at tjene penge. Men også, at mennesker kan finde deres egen værdighed i hvilket som helst slags arbejde, og at forventninger til livet (i dette tilfælde at overleve så længe som muligt!) ses ud fra de daglige arbejdsbetingelser, man har.

De medlemmer, der var med på denne tur, fik atter sat proportioner på, hvad kampen for bedre arbejdsmiljø handler om.

Vi har senere udbygget kontakterne med vore engelske venner via genbesøg i Danmark, og de indgår som meget engagerede personer i

det europæiske arbejdsmiljønetværk.

Det var efter denne tur i 1987, at nogle principper for studieturene blev lagt fast.

Besøg direkte på arbejdspladser var et "must". Dette for at få en så virkelighedsnær oplevelse af arbejdsmiljøet i det pågældende land som muligt.

Vi har derfor ikke været interesseret i møder udelukkende med fagforeninger eller virksomhedsledelser. Vi har altid lagt meget vægt på at komme ud direkte og diskutere med sikkerhedsrepræsentanter, tillidsfolk og arbejdere i produktionen.

Et andet princip, vi førte videre fra de første studieture, var, at sammensætningen af rejsegruppen bliver så tæt på ligelig fordeling af arbejdere og akademikere som muligt, og at rejsegruppen fik indflydelse på de virksomheder, som vi besøgte.

Hvad er AAA's rolle i fremtiden?

At være der. Og lave gode arbejdsmiljømæssige initiativer. AAA er ikke overflødiggjort, og den bør styrkes.

Ronny Iversen (SID-Helsingør)

Der skal stadig være fokus på de gamle arbejdsmiljøproblemer, samtidig med at der også sættes fokus på de nye områder f.eks. arbejdstid, de negative sider ved øget fleksibilitet og udlicitering uden hensyn til de ansatte.

AAA skal formulere, hvilke arbejdsmiljøproblemer der rører sig på arbejdspladserne. Sætte en dagsorden og sikre, at der sættes fokus på arbejdsmiljøet.

AAA skal også komme med gode løsningsforslag.

AAA være vagthund over for "tomme" ændringer som f.eks. strukturændringerne i forbindelse med arbejdsmiljøreformen i 1997.

Lars H. Nielsen (Træ-Industri-Byg, afd. 28)

Forskellig organisering

Derefter besøgte vi i 1989 Italien, i 1991 Tyskland og i 1993 Spanien. Disse tre besøgte satte fokus på forskellig organisering af kampen for bedre arbejdsmiljø.

I Norditalien har fagbevægelsen gennem kommunisterne/socialisterne haft rimelig stor indflydelse på det lokale styre. Dette har også smittet af på USL (en blanding af det danske Arbejdstilsyn og BST).

Arbejdsmiljøarbejdet er overenskomstbestemt. Dette var en fordel tidligere. Men fagforeningerne står svagere i slutningen af 80'erne pga. arbejdsløshed, hvilket går ud over arbejdsmiljøarbejdet. Det forebyggende arbejde præges næsten udelukkende af læger.

I Tyskland fik vi kontakt til to græsrodsbevægelser, som ligner vores egen ret meget. Turen bar dog mest præg af indsigt i de problemer, det tidligere Østtyskland var havnet i: Vesttysklands himmelråbende udemokratiske metoder i forhold til at nedbryde de østtyske systemer og virksomheder for at indføre kapitalisme og østtyskernes - i vore øjne - positive sociale rettigheder. F.eks. var arbejdsmiljøorganisationer nedlagt og det vesttyske system indført.

I Spanien oplevede vi ikke så meget græsrodsarbejde. Her var vores kontakter fagforeningen CCOO. På grund af deres politiske fortid med Franco var de først i gang med at implementere diverse arbejdsmiljødirektiver fra EU og få en arbejdsmiljøorganisering op at stå. Vi har senere haft genbesøg af vore spanske venner, og de indgår nu i vores arbejdsmiljønetværk.

Irriterende danskere

I forbindelse med disse besøg vil vi også nævne, at den "danske selvgothed" kom på en svær prøve. Hos de fleste af os, der tog afsted, lå det altid og lurede i baghovedet, at *vores system i Danmark er det bedste, hvilket vi hellere må fortælle vore værter!*

Det irriterede, forståeligt nok, vores værter mere og mere, og vi måtte også selv erkende efterhånden, at det danske systems ufejlbarlighed næsten var blevet til en myte for os, som vi måtte tage kraftig op til revision.

Der var mange ting, som vi kunne lade os inspirere af, hvis vi turde at lukke øjnene op. Vi opdagede langsomt, at vi nok var ved at gå i stå i Danmark, hvad angår forbedringer på arbejdspladserne.

Nabo i syd

Vores indtil dato sidste tur gik til Polen i 1998. Et land der med kommunismens fald banker på EU's dør og samtidig på godt og ondt har indflydelse på det danske arbejdsmiljø.

Der havde allerede været flere kontakter, besøg og genbesøg mellem den danske fagbevægelse, det danske Arbejdstilsyn og den polske fagbevægelse og Arbejdstilsyn, inden vi kom. At have besøg af en græsrodsbevægelse, der kæmper for et godt arbejdsmiljø også uden for disse cirkler og i et samarbejde mellem arbejdere og akademikere, var derimod nyt for dem.

Programmet for turen var ret omfattende med besøg hos det polske arbejdstilsyn, det polske

Arbejderbeskyttelsesinstitut, dele af den polske fagbevægelse, arbejdspladser samt møde med repræsentanter fra polske arbejderpartier.

Polen har en lang række af de samme problemer, som vi kender i Danmark. F.eks. alt for mange dødsulykker og for mange kræftfremkaldende stoffer, herunder intet forbud mod asbest.

De har ikke den samme registrering af bevægeapparatskader og EGA arbejde, som vi har. Samtidig har Polens arbejdsmarked ikke nået samme arbejdstempo og mekanisering, med EGA til følge, som vi kender det i Danmark.

Nødvendig inspiration

Via studieturene - og konferencerne - er der nu skabt et internationalt netværk af folk i forskellige lande, der vil kæmpe for bedre arbejdsmiljø på tværs af de nationale grænser. Desuden er der skabt under-netværk af personer med specielle interesser i specifikke områder inden for arbejdsmiljø.

Dette netværk holdes bl.a. sammen af de nye IT-hjælpemidler som e-mail og hjemmesider.

Studieture er vigtige for at skabe personlige kontakter internationalt.

Græsrodsbevægelser er sårbare og må hele tiden acceptere perioder med stilstand, da de er afhængige af enkeltpersoner og ildsjæle. Det er derfor vigtigt at kunne kontakte hinanden, ikke bare på det formelle plan, men også som venner, der har mødt hinanden i forskellige arbejdsmiljøsammenhænge.

Her er det i fremtiden ikke mindst væsentligt at besøge lande i "overgangsperioder", hvor de er mest sårbare over for den internationale kapital eller over for lande, som kan siges at være arbejdsmiljømæssige svage områder i verden. Landene skal med hjælp udefra hjælpes til den første spæde start af et demokratisk organiseret arbejdsmiljøarbejde. ☸

Niels Erik Danielsen er faglig sekretær i SiD-Kastrup.

Steen Sjøland metalarbejder og formand for miljøudvalget i Metal, afd. 13.

Karen Winding er ergoterapeut.

Alle tre er med AAA's internationale gruppe.

EU-spøgelset så ikke ud som ventet

I 1986 gennemførte AAA en storstilet kampagne mod EF-pakken. Hovedbudskabet var, at EU ville svække danske arbejdsmiljø-regler om bl.a. kemikalier.

Knap femten år efter står det krystalklart, at problemet ikke var forringelser af dansk lovgivning, men snarere, at EU har fastlåst og bremset arbejdet for et bedre arbejdsmiljø i Danmark.

Af Christian Koch

1986: Plakaterne hang overalt, de var små og billigt lavet, men budskabet var klart: hvis danskerne stemte ja til folkeafstemningen om "pakken", den Europæiske Økonomiske Fællesakt, ville dansk arbejdsmiljø og dansk arbejdsmiljølov blive forringet.

En af plakaterne slog på, at Danmark havde anerkendt 100 kemiske stoffer som farlige, hvorimod EF ikke ville anerkende disse stoffer som farlige overhovedet. Særligt det budskab opfattede jeg dengang som slagkraftigt.

Aktivist-kampagne

AAA's kampagne for et nej ved pakkeafstemningen i 1986 var, som det var sædvane dengang, båret af aktivister, der lagde et kæmpearbejde i at få plakaterne spredt og sat op og et samarbejde med Folkebevægelsen mod EF var afgørende i den sammenhæng.

Som relativt nyt akademikermedlem af AAA var synligheden i gaderne noget, som jeg var stolt af, måske netop især fordi jeg ikke selv bidrog. Jeg så derfor synligheden som et bevis på, at det var den rigtige forening jeg var med i.

AAA var i hvert fald, når det gælder de 100 stoffer, med til at sætte en dagsorden.

Bekymringen for at arbejdsmiljølovgivningen ville blive forringet på dette område, var funderet langt ind i regeringskredse, og både den socialdemokratiske Anker Jørgensen-regering og den efterfølgende Schlüter-regering var opmærksom på det og arbejdede aktivt i EF-kredse med problemet. Men meget af den offentlige debat fokuserede på den såkaldte miljøgaranti.

Opbakningen bag kritikken af de organiske opløsningsmidler omfattede også DA. Perioden efter pakkeafstemningen blev præget af et omfattende embedsmandsarbejde for at sikre, at EF kom til at anerkende de samme kræftfremkaldende stoffer og farligheden af de organiske opløsningsmidler. Det skulle blive et

langt sejt træk.

Valget af de 100 stoffer som agitationsgrundlag var typisk for den politiske tænkning, som prægede AAA dengang. De emner og spørgsmål, man pegede på, skulle være konkrete og mobiliserende, og det politiske budskab måtte helst ikke for direkte trampe på socialdemokraterne, selv om de på ingen måde var fredede.

Direktiverne vælter ind

Kritikere af pakken og EF i 1986 havde for længst gennemskuet de stor-europæiske visioner, der lå i processen. Hvad man umuligt kunne forudse, var den udvikling, som pakken satte i gang på arbejdsmiljøområdet.

EF havde i de tidlige firsere forsøgt sig med forskellige direktiver, blandt andet et om støj, som i flere tilfælde var blevet vetoet ud af banen. Så EF's ambitioner på arbejdsmiljø var i et dødvande (også selv om danske aktivister frygtede det værste).

Men pakken, hvis formål var at skabe et frit indre marked i 1993, gav Kommissionen anledning til at spille ud med et arbejdsprogram for direktiver om sikkerhed, sundhed og ergonomi. Dette arbejdsprogram indeholdt kun meget brede vendinger. Men de kommende år viste, at muligheden for flertalsafgørelser om minimumsdirektiver virkelig havde givet de overstatslige europæiske kræfter på arbejdsmiljøområdet stærke kort på hånden.

Den proces, der kom i gang, havde både danske faglige organisationer, FTF og LO og danske embedsmænd som medspillere og drivere. EF blev presset på de 100 kemikalier i denne proces.

Da rammedirektivet vedtages i 1989, har de europæiske kræfter både i Danmark og i andre lande fået et langt mere artikuleret og præcist program for yderligere (minimums-)direktiver om arbejdsmiljø.

AAA
EF-kampagne

STOP EF FOR DIN SIKKERHEDS SKYLD

*Fra AAA's kampagneavis
mod EF-pakken i maj 1984*

Det bliver til yderligere tretten inden for rammedirektivet, og ved udgangen af årtusindet er antallet af direktiver med relation til arbejdsmiljøområdet oppe over 160, og der er desuden vedtaget en række standarder.

Denne meget substansielle udvidelse af arbejdsmiljølovgivningen løber parallelt med, at EF's ambitioner foldes voldsomt ud. Jaques Delors sociale charter fra 1989 er med til at sikre, at også faglige kræfter kan acceptere designet af en europæisk union. Den traktatfæstes i 1992 i Maastricht og rodet med danskerne, som rystede projektet en overgang, var overstået i 1993.

Ikke så slemt som ventet

AAA's kampagne i 1986 havde haft gennemslag og dermed fik AAA indirekte ret i, at der lå markante problemer i pakken omkring arbejdsmiljø. Selv om de 100 kemikalier havde mistet kraft som agitationsgrundlag, så var den bagvedliggende forståelse af risikoen for forringelser på en række områder usvækket.

Selv de mest kritiske eksperter sagde i 1992, at der kun var få stoffer tilbage til forskel mellem EU og Danmark. Men så var der jo masser af andre emner, man kunne køre EU-kritik på.

Danmark i en skruestik

Op til folkeafstemningen i 1998 kom det endelige dødsstød til kemikalie-agitationen. Arbejdstilsynet og andre meldte nu offensivt ud med, at problemet var løst. AAA's eget grundlag rykkede sig derfor til andre problemer i udviklingen.

Det var nu blevet krystalklart, at problemet ikke så meget var forringelser af dansk lovgivning, men snarere, at dynamikken var lukket ud af systemet. Danmark er havnet i en skruestik, og centrale danske kræfter har bidraget til denne udvikling.

Hvis arbejdsmiljøaktivister skal have forbedringer igennem, skal de ikke blot ind i en proces med danske parter, men også med de europæiske. At få forbedringer igennem er ikke længere bare sejt, det er en så langsigtet proces, at lokal apati er en overhængende fare.

Op så kommer helt andre ting end forringelser på dagsordenen. For så er det det danske demokrati og den sammenhængskraft, der ligger i at løse problemerne ved dialog, som kommer under angreb. Dermed bliver demokrati omkring arbejdsmiljøets udvikling det varme spørgsmål i starten af det nye årtusinde. Vil det lykkes at bevare en dynamik i dansk lov, som svarer til udviklingen af arbejdsmiljøproblemerne på de danske arbejdspladser?

Det lokale demokrati har mange odds imod sig. Den såkaldte miljøgaranti har aldrig været en reel mulighed og er nu i 2000 endelig aflivet som andet end en ren undtagelsesbestemmelse. EU-kommissionen bruger sine kræfter på de nye ansøgerlande og på at sprede EU's arbejdsmiljøreguleringssæt til hele verden. Det får en stopklods-effekt i forhold til den danske udvikling, og det er tænkeligt at flere og flere arbejdsmiljøproblemer vil blive søgt løst uden for et fastlåst Danmark-EU-system.

Dermed kan EU medvirke til, at AAA i endnu højere grad må prioritere de græsrodsorienterede samarbejde (også på tværs af landegrænser), og at AAA kan blive tvunget til at se på andre veje for forbedringer af lønmodtagernes og borgernes vilkår end dem, arbejdsmiljøsystemet giver mulighed for.

Christian Koch er arbejdsmiljøforsker, ansat på Danmarks Tekniske Universitet, Lundtofte.

Hvad bliver de vigtigste arbejdsmiljø-problemer fremover?

Ud over at forstærke arbejdet for at sikre en væsentlig forbedring af arbejdsskadelovgivning er hovedproblemerne inden for vores område fortsat: Psykisk arbejdsmiljø - herunder arbejdspress, alene-arbejde og vold på døgninstitutionerne. Indeklima - herunder specielt støj og CO2 i daginstitutionerne. Bevægeapparats-lidelser på småbørnsområdet og området for udviklingshæmmede
Olaf Christensen (Landsforeningen af Socialpædagoger)

For højt arbejdstempo.
Henrik Forchhammer (SiD, Lager & Handel, København)

Som undertegnede husker arbejdsmiljødelen af debatten op til folkeafstemningerne i 1992 og 1993, var den langt mindre fokuseret, end 86-kampagnen var. Men omridset af det billede, som senere bliver meget klart, er der på dette tidspunkt: EF-direktiverne om arbejdsmiljø er ikke så ringe endda sammenlignet med 1986-statussen for dansk lovgivning.

Faktisk er dette overraskende positivt, hvis man husker den defensive arbejdsmiljø-situation i de sene firsere i Danmark: Den borgerlige regering skar i Arbejdstilsynet, den forsøgte opbremsning på alle arbejdsmiljøområder og havde i det hele taget ingen ambitioner om forbedringer. Embedsmændenes enorme arbejde med direktiver fra EF kom her som en kærkommen undskyldning for stilstand.